„RADOMER-KIELCER LEBEN" № 5 (13) Na opłata pocztowa uiszczono ryczałtem" יאָהרגאַנג דריטער פרייז 25 גראָשען

ראַדאָמער-קעלצער לעבן

היינט 10 זייטען.

אדרעסען:

פון „ראַדאָמער קעלצער לעבן"

אין ראַדאָם

Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben"
Radom, Szwarlikowska 20.

אין קעלץ

Redakcja i Administracja
„Radomer-Kielcer Leben"
Kielce, Staro-Warszawska 34.

אַנאָנסען פרייז:

איין מילימעטער שורה: פאַר'ן טעקסט 20 גר.
„ „ „ אין „ 40 „
„ „ נאָכ'ן „ 18 „
די ערשטע זייט ענטהאַלט 8 שפאַלטען
„ אין טעקסט אין לעצטע זייט 4

ראַדאָם פרייטאָג י"ז אלול תרפ"ו ◆◆ פאַר'ן אינהאַלט אין טעקסט זון די אַנאָנסען איז די רעדאַקציע נישט פעראַנטוואָרטליך ◆◆ 27-go sierpnia 1926 roku

Z intencji zaręczyn drogiej nam

Luby Frydówny

z p. Jerzym Denem

najserdeczniejsze życzenia

składa rodzina

Sz. Rozenberg.

אַ הערצליכען מזל טוב וואונשען מיר דער פאַמיליע **פריד** צו די תנאים פון זייער טאָכטער **ליובאַ** מיט ה' ירמי' **דען**. זאָלען זיי פיעל נחת דערלעבען פון יונגען פאָרל.

עקספעדיציאָנס-ביורא
„ספולקאַ ראַדאָמסקאַ".

ממרכזי הגלות אני שולח בזה את ברכתי החמה והעמוקה לחברי האהוב על הררי ציון, יליד עירי ורעי הנחמד בין כתלי בית־הספר, מר **יחיאל רקוץ** לאירושיו את העלמה, בחירת לבו, מכירתי הנכבדה, מרת **צביה רוזן**

יזהיר עתידם בארצנו הקטנה לתחיה.

ורשה, אלול תרפ"ו שלכם **שמואל בענעט**

צו דער פערלאָבונג פון אונזער ברודער און שוואָגער **יהושע לענדער** מיט פרל' **דאָבראַ ווייגמאַן** וואונשען מיר אַ הערצליכען מזל־טוב, זאָל זייער זיווג—בונד געשלאָסען זיין מיט גליק אין אַ ליכטיגען מזל.

מענדיל בלאָהשטיין
מיט פרוי.

Z intencji zaręczyn p

LUBY FRYDÓWNY

z p. **JURKIEM DENEM**

życzymy im szczęścia i powodzenia w przyszłości.

Eljaszostwo
FRAJDAS.

מזל טוב! ווינשען מיר דער פאַמיליע **פריד** צו דער פערלאָבונג פון זייער טאָכטער **ליובאַ** מיט ה' **יורעק דען**. אונזער וואונש איז: די עלטער פיעל נחת און דעם יונגען פאָרל אַ גליקליכן צוזאַמענבונד.

שמואל מיט פרוי **רוזשאַ**
זילבערשטיין.

אַ האַרציגען ברכת—מזל—טוב דריק איך אויס דעם ה' **דניאל זאב שליט** צוליב דער התונה פון זיין טאָכטער מיט ה' **ווייַנשטאָק.**

אָסקאַר סערוועטניק

פערוואַלטונגס־מיטגליד פון דער געזעלשאַפט „לינת—חצדק" אין קעלץ.

ענטשולדיגונג

איך בעט ענטשולדיגונג ביי ה' **שמאי עהרליך** מיט פרוי, וואָס זייענדיג אין אַ אויפגערעגטען צושטאַנד האָב איך זיי בעליידיגט.

צפורה הערשענהאָרן

דעם טיפסטען מיטגעפיהל דריקען מיר אויס דער פאַמיליע **ראָזענצווייג** צוליב'ן פלוצלינגען טויט פון זייער **פאָטער** און **מאַן**

שמעון ז"ל נ. ע.

איהר זאָלט שוין מעהר ניט וויסען פון קיין שלעכטס

פאַמיליע **שפערמאַן**
„— — **זילבערשטיין.**

קעלץ.

השבת—אבידה

פאַהרענדיג דעם 16/8 פון וועטשאָלאַ יאַט דורך שענקעוויטשאַ צום באַהן, איז פערלוירען געגאַנגען אַ שוואַרץ לאַקירענער דאַמען—באַטעל (אין פאָרם פון אַ פאָרטפעל) אין ווערט פון 70 זלאָטעס, אויסער קליינינקייטען און פאַפּיראָסע וואָס האָבען זיך געפינען אינווענינ. דער עהרליכער פינדער ווערט געבעטען דאָס אָבצוגעבען אין וואָהנונג פון ה' ד"ר זילבערשלאַק קעלץ, (מאַרק № 6) געגען בעלויהנונג.

Szkoła freblowska
S. Kirszenbaum

pedaje de wiadomości że zajęcia rozpoczynają się 1 września. ZAPISY CODZIENNIE w lokalu przy ul. **Lubelskiej 21** (2 piętro, front) od **10 — 2.** p. p.

Ceny przystępne.

Bank Spółdzielczo
Kredytowy
w KOZIENICACH.

załatwia solidnie i szybko wszelkie inkaso na Kozienice za minimalną prowizję.

אויפפאָדערונג.

דערמיט פאָדער איך אויף מיין ברודער **חיים מרדכי לעווינטהאַל** אויס שידלאָוויץ, אז ער זאָל קומען האָבען מיט מיר אַ דין תורה קיין ראַדאָם אין פערלויף פון 5 טעג. אין געגענפאַל וועט דאָס פעראַנטוואָרטליכקייט פאַר די קאָנסעקווענצען פאַלען אויף איהם.

מיט אכטונג **א. לעווינטהאַל**
ראַדאָם, ריקאָרישעווסקאַ 45

טעאַטער „ראַזמאַיטאָשטשי" ראַדאָם.

נאָך 3 פאָרשטעלונגען פון בעוויסטען אַרטיסט, קאָמיקער און רעזשיסער פון וואַרשאַווער טעאַטער **מאַקס ברין** און אַרטיסטין **רוטאַ קאַליש**

פרייטאָג דעם 27 9 אָוענד ווערט געשפּילט די פרעהליכע אָפּערעטע אין 3 אַקטען.

חתנים ווי קריכט איהר

אין דער הויפּט־ראָל אַלבערט ה' **ברין**

פרעמיערע! פרעמיערע!

שבת דעם 28 9 אָוענד ווערט געשפּילט צום ערשטען מאָהל אין ראַדאָם די בעוויסטע אָפּערעטע אין 4 אַקטען

אונזערע ווייבער

הויפּט־ראָל ריט העגרעבער ה' **ברין**

זונטאָג דעם 29-טען 9 אָוענד ווערט געשפּילט דער שלאָגער פון אָפּערעטען אין 4 אַקטען.

עלטערען און קינדער

הויפּט ראָל אשר לעמעל ה' **ברין**

געשעפטס־פיהרער **לייכטער.**

עס דאַרף נישט פערשוויגען ווערען.

דער נאָמען „ווידזיאַל זדראָוויא“ איז מסתמא יעדען יודישען איינוואָהנער אין ראַדאָם גוט באַקאַנט. די דאָזיגע אינסטיטוציע, ווייסט יעדער, געפינט זיך אין רשות פון מאַגיסטראט און ווערט דורך איהם פערוואַלטעט.

די געזונד—אָבטיילונג, אָדער ווי מען רופט זי איבעראַל „ווידזיאַל זדראָוויאַ“ האָט צו זאָגען איבער אַלע סאַניטאַרע ענינים, וואָס זענען נוגע דער עפענטליכער געזונדהייט פון דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג אין שטאָדט.

אין דעם באַשטעהט אייגענטליך איהר הויפט־אויפגאַבע. אָבער נישט געקוקט דערויף, וואָס לויט איהר מהות און כאַראַקטער, איז זי מעהרסטענטיילס אַ אויפזעהערישע קערפערשאַפט, וועלכע האָט, אַגב, אַ פערפליכטענדען כח דערמיט, וואס איהרע היגיענישע אָנווייזונגען און פעראָרדנונגען מוזען אין לעבען דורכגעפיהרט ווערען, נעמט זי פונדעסטוועגען אַ געוויסען אַקטיווען אַנטייל אין געזונד מאַכען יענע אונפערמעגליכע קלאַסען, וואָס זענען נישט בכח זיך צו היילען.

אין איהר קאָמפּעטענץ געהט אויך אַריין אין אַ געוויסע מאָס, דאָס ערטיילען מעדיצינישע הילף אין ממשות׳דיגען זין. דער „ווידזיאַל זדראָוויאַ“ שרייבט אויך אונטער רעצעפּטען פאַר אָרימע קראַנקע, וועלכע באַקומען דערנאָך פאַר אומזיסט די רפואות אין אַפּטייק.

אין דער קאָמיסיע פון דער געזונדהייט—אָבטיילונג זענען פערטרעטען פאָרשטעהער פון מאַגיסטראַט, שטאָדט־ראַט, אין די שפּיץ פון וועלכער עס שטעהט אַ דאָקטאָר. ביז גאָר נישט לאַנג האָט דער מאַגיסטראַט געהאַט באַשטימט אויפ׳ן דאָזיגען פּאָסטען דעם יודישען דאָקטאָר לעווין. די לעצטע צייט האָט דער מאַגיסטראַט אַנגאַזשירט דעם דאָקטאָר ה׳ פּאַקאָווסקי פון ווילנא, אַ קריסט, און דער יודישער דאָקטאָר לעווין איז פון זיין אַמט בעפרייט געוואָרען. דאָס איז נאָך נישט אַלעס. דער נייער דאָקטאָר, ה׳ פּאַקאָווסקי, האָט איבערנעמענדיג זיין אַמט אָנגעהויבען טראַקטירען מיט די אָרימע יודישע קראַנקע אויף אַזאַ אופן, אַז פאַר זיי איז פשוט אונמעגליך געוואָרען צו באַקומען אַ אומזיסטע רפואה.

די האַנדלונג פון נייעם מאַגיסטראַט־דאָקטאָר בנוגע די יודישע קראַנקע איז פשוט אַ אונדערהערטע און עס מוז אונבעדינגט אויף איהר רעאַגירט ווערען. לויט ווי מען האָט אונז איבערגעגעבען האָט די טעג פּאַסירט אַ פאַל וואס טאָר ביי קיין פאַל נישט פערשוויגען ווערען. צום זעלבען דאָקטאָר פּאַקאָווסקי האָט זיך געווענדעט אַ אָרימער יוד, וואס איז קראַנק אויף האַלדז־טובערקולאָז, און געבעטען רחמים אונטערצושרייבען אַ רעצעפּט פאַר 2—57 זל. דער דאָקטאָר פּאַקאָווסקי איז וועניג געריהרט געוואָרען פון יוד׳ס טרערען און ער האָט דעם יוד זיין ביטע אָבגעזאָגט, אויסדריקענדיג זיך נאָך דערביי: יודען האָבען אַ סך דאָלאַרען, זאָלען זיי אייך געבען: — ס׳האָט נישט געפועלט, וואס די ספּעציעלע קאָנטראָלערען פון מאַגיסטראַט, וועלכע זענען, ווי עס פיהרט זיך אין אַזאַ פאַל, געגאַנגען אינם יוד׳ס וואָהנונג זיך באַקענען אויפ׳ן אָרט מיט דער פאַקטישער לאַגע און האָבען דעם יודענ׳ס בקשה אונטערשטיצט. ס׳האָט אויך נישט געהאָלפען די גוטע אָפּיניע פון ד״ר לעווין און אפילו פון רעפערענט פון „ווידזיאַל־זדראָוויאַ“. דער אָרימער יוד איז אוועקגעגאַנגען מיט גאָרנישט. דאַגעגען ווען ס׳האָט זיך באַלד דערנאָך געמעלדעט אַ קריסטליכער חולה צו אונטערשרייבען אַ רעצעפּט אויף 12 זל. האָט דער זעלבער דאָקטאָר אָהן גרויסע שאלות תיכף אונטערגעשריבען.

מען פערזיכערט, אַז דאָס איז נישט דער איינציגער פאַל. ס׳זענען דאָ אַ גאַנץ סך אַזעלכע פאַקטען, און נו ס׳ווייסען אויך דערפון אַנגעזעהענע היגע יודישע בעלי בתים, וואס זענען געגאַנגען בעטען דעם דאָקטאָר פאַר אָרימע קראַנקע. אויך זיי האָט ער אָבגעזאָגט. מען גיעט זאָגאר צו, דאָס דער זעלבע דאָקטאָר פון ווילנא. זאָל אין דעם האָבען אַ בעוואוסטזיניגע כונה צו ענטיודישען דעם מאַגיסטראַט. עס איז דעריבער דער חוב פון די יודישע געזעלשאַפטליכע טוער און עסקנים זיי זאָלען תיכף ווי געהעריג אויף דעם רעאַגירען. אויך די יודישע ראַטמענער ברויכען אויף דער נאָהנטסטער זיצונג אין שטאָדט־ראַט שאַרף ארויסטרעטען און פּראָטעסטירען געגען אַזאַ סקאַנדאַליעזער־האַנדלונג. דאָס ערשטע וואס זיי באַדאַרפען פאָדערען איז, אַז דער דאָזיגער נייער דאָקטאָר זאָל מאָמענטאַל דימיסיאָנירען. אויב אַנשטאָט אונטערצושרייבען די רעצעפּט פאַר אַ אָרימען קראַנקען יוד, האָט אַ דאָקטאָר די דרייסטקייט אָבצוזאָגען זיין עלעמענטאַר־עטישען חוב מיט דעם צינישען אויסרייד, ער זאָל געהן צו יודען. וועלכע האָבען דאָלאַרען. איז דער פּאַסיגסטער אָרט פאַר אַזאַ דאָקטוירישען מומחה נאָר די בערזע, וואו מען אָפּערירט מיט דאָלאַרען־וואַלוטא און נישט איז זיין אָרט אין אַ אַנשטאַלט, וואו עס קומען אָרימע צובראָכענע קראַנקע, וואָס פערמאָגען נישט קיין זלאָטע אפילו. אויב אַ דאָקטאָר, וואס פערמאָגט נישט קיין האַרץ פאַר מענשליכע ליידען, און אַנשטאָט צו ערטיילען אַ קראַנקען הילף, קאָן ער זיך רייצען מיט׳ן ליידענדען און פערגרעסערען דערמיט נאָך זיין שמערץ. טאָר ער קיין איין מינוט נישט פערבלייבען אויף אַזאַ פעראַנטוואָרטליכען פּאָסטען.

אין אַ אינסטיטוציע, וואו ס׳ווערט געזאָרגט פאַר׳ן מענשליכען געזונט, איז נישטאַ קיין אָרט צו טרייבען אַנטיסעמיטישע שטיק, אָדער אַנדערע העצערייען. אויב אין ענטיודישען און צו מאַכען יודען־ריין נעהט גם דעם דאָקטאָר פּאַקאָווסקי, זאָל ער ווי גיכער איבערלאָזען פאַר׳ן „ראָזוואָי“ און דעם „בעריהמטען“ יודען קענער יאַקסי־מאָמיעץ, ביי קיין פאַל אָבער איז דאָס נישט די אויפגאַבע פון ראַדאָמער מאַגיסטראַט.

ב. צוויג.

אַנדריי סאָבאָל.

לֵרלֵה.

(נאָוועלע).

יודיש: ש. בענעט.

(5

(פאָרטזעצונג).

5.

אין דער געביידע פון קינאָ „לואַזאָ דאָר“ מאַכען די אַרבייטער איבער די עסטראַדע. איבער׳ן איינגאַנג הענגען אויף צוויי פּראַנצוויזען אַ שטיק לייווענד מיט גרויסע אותיות: „גאַסטראָלען פון דער יודישער טרופּע פון פילאַדעלפיאַ“. אין דרויסען וויגען זיך אויפ׳ן ווינד פערשידענפאַרביגע באַקאַנטמאַכונגען, געשריבען מיט פעטער שריפט: „מענדיל ביילים, אַ פּיעסע אין פינף אַקטען, ווערט געשפּילט מיט גרויס ערפאָלג“.

היינריך פּערעלמאַן שטעלט מיר פאָר אַ גרימירטען אַקטיאָר.

– באַקענט אייך, מיינע הערען, מיין רוהם – מענדיל ביילים.

– דזשאָרזש זיסער.

– קאַרל אָפּענהיימער.

בשעת דער רעפּעטיציע ווייזט ער מיר צו. היינריך פּערעלמאַן רייבט די הענד:

— אויסגעצייכענט! אַ געבוירענער פּראַנייפּיפּ!

איך באַקום נאָך סופצעהן פראַנק און דזשאָרזש זיסער חזר׳ט איבער:

– מאַכט מיר נאָך, גיט אַכטונג אויף מיינע בעוועגונגען, אינטאָנאַציע און איהר וועט זיין אַ גוטער אַקטיאָר.

דזשאָרזש זיסער האָט ליעב צו מאַכען אַ כוסה, ער ווערט באַלד שכור און צוויינט זיך:

– איך ווער פערלוירען. אַמאָל האָב איך ליעב געהאָט פּעטער, איצט האָט איך עס, אָבער איך דאַרף עסען. קאַרל, איך ווער פערלוירען. אין בערדיטשעוו האָב איך אַ ווייב מיט קינדער און דאָ – אַט די! – לאָזט מיך נישט לעבען – און ווייזט אויף עליזע שטרוב, וועלכע פיהרט אויס די ראָלע פון וויעראַ טשעביריאַק.

אין אַ גיכטערער מינוט צימבעלט ער:

— איך און יודיש טעאַטער... איך און אַדלער... איך און זאָנענטאַל...

אין צוויי טעג שפּעטער האָט זיך מיט אונז מחותן געווען אהרן פאַרבער – גרוזענבערג, אַ פרעהליכער אַקטיאָר, אַ געוועזענער פעדלער, אַן׳אַלמאַנאַך פון דער גאַנצער וועלט׳ס בבא מעשיות, ליעדלעך און שפּריך־ווערטער אין אַלע שפּראַכען און דיאַלעקטען. ערב דער גענעראַל־רעפּעטיציע זענען מיר אַלע דריי געגאַנגען אין קאַפעהויז. באַלד נאָכ׳ן ערשטען פלעשעל האָט דזשאָרזש זיסער אָנגעהויבען צו וויינען:

— איך ווער פערלוירען.

איך האָב נישט אויסגעהאַלטען און געגעבען אַ געשריי:

ארגאניזירונג פון יודישען קליינהענדלער.

(ספעציעל פאר'ן „ראדאמער-קעלצער לעבען").

פון לאזאר קאהאן.

ער איז געקומען אויף דער יודישער גאס דער לעצטער אלס ארגאניזירטער כח. און ווען מיר ווילען זיין גענוי און פינקטליך, איז ער נאך זעהר ווייט פון צו זיין א אמת'ריג ארגאניזירטע קראפט. דער יודישער קליינהענדלער הויבט זיך ערשט אן צו ארגאניזירען. זיינע אנשטאלטען געפינען זיך נאך דערוויייל אויף היינבערשע פיסלעך, און נישט איין וואספער וועט אריבערפליסען, ביז ער וועט פאקטיש ווערען דער כח, וואס ער דארף און קאן זיין

דער יודישער קליינהענדלער ביל־דעט מיט זיך 90 פראצ. פונ'ם יודישען סוחרישען קלאס, און ווען מיר וועל'ען נעמען אין אכט, אז יודען מאכען אויס דריי פערטיל פון אלע סוחרים אין פוילען, וועלען מיר בעגרייפען וואס פאר א וויכטיגע ראלע דער יודישער קליינהענדלער קאן שפילען נישט בלויז אין יודישען לעבען, נאר אין דער גאנצער מלוכה.

אין פונדעסטוועגען האט דער יודישער קליינהענדלער ביז מיט איניגע יאהר צוריק קיין שום ראלע נישט געשפילט אויף דער יודישער גאס. זיין איינפלוס איז געווען גלייך-נול. אלע האבען גערעדט אין זיין נאמען און ער אליין איז געווען שטום. יעדער נישט געבעטענער בעל־טובה האט איהם „רעפרעזענטירט". און ווען ער האט געדארפט א פארשטעהער צו פערטרעטען זיינע בלוטיגע אינטערעסען, האט ער אזעלכען נעדארפט זוכען מיט א ליכט און איז סוף כל סוף געבליבען נישט פערזארגט און נישט בעשיצט...

א פעריאגטער אין טאג—טעגליכע זארגען, א געדריקטער פון קאמף פאר זיין עקזיסטענץ, געבויגען אונטערן עול פרנסה און געפלאגט דורך אלערהאנד רדיפות און גזירות, האט ער כלל נישט געקאנט טראכטען וועגען זיין לאגע, וועגען זיינע אינטערעסען, וועגען פערנעמען, וועלכע עס איז פאזיציע אין יודישען לעבען און ער איז געבליבען א צושטויבטע מאסע, מיט וועלכע קיינער רעכענט זיך נישט.

ער איז געקומען דער לעצטער, ווען אלע קלאסען און שיכטען האבען שוין געהאט פערנומען א געוויסע פלאץ אין דער געזעלשאפט, ווען דער יודישער ארבייטער האט שוין פערמאגט זיינע מעכטיגע פראפעסיאנעלע און פאליטישע ארגאניזאציעס, ווען אפילו דער האנדווערקער האט שוין געהאט אויסגעבויט א געזונדע פראפעסיאנעלע ארגאניזאציע און ווען דער סוחר האט זיך נעשאפען א קערפערשאפט אויפ'ן חשבון פון קליינהענדלער.

און ווייל ער איז געקומען דער לעצטער און דארף זיך ערשט איצט בעפרייען פון פרעמדער אפטרופּסות, מוז ארפווארפען פין זיך די נישט געוואונשענע השגחה און דערוויטערן די „רעפּרעזענטאנטען", וועלכע זענען אפט זאר פיינדליך צו זיינע לעבעדיגע אינטערעסען — קומט אן אזוי שווער די ארגאניזירונג פונם יודישען קליינהענדלער.

דאס הארטע און שווערע לעבען האט נאך דערצו דעם קליינהענדלער פערביטערט און איהם געמאכט פאר א מר נפש, די שטענדיגע דאגות פרנסה האבען איהם געמאכט בלינד און טויב צו זיינע אייגענע אינטערעסען; אין דאס שרייענדיגע עלענד האט אזוי פערטונקעלט זיין בעוואוסטזיין, אז ער קאן אפט נישט אונטערשיידען: ווער עס איז זיין פריינד און ווער זיין שונא...

דאס האט אויך גורם געווען, אז ער זאל אין דער ערשטער ארגאניזירשטופע זיין צוריסען און צושפליטערט און אז שעדליכע און דונקעלע עלעמענטען זאלען דורך אינטריגעס און דעמאגאגישע שטיקלעך ווערען זיינע מנהיגים און ווארט פיהרער.

אין א דאנק די דאזיגע שעדליכע עלעמענטען האט אזוי גיך נישט געקאנט קומען צו א פעראייניגונג.

א דאנק זיי איז אויך דער פעראייניגונג'ס-צוזאמענפאהר פערוואנדעלט געווארען אין א געוואלדיגען כאאס, אין א דור-הפלגה און איז שיער נישט אויפגעריסען געווארען.

דער געזונדער אינסטינקט פון דער מאסע האט ענדליך געראטעוועט די סיטואציע און דער קליינהענדלער געהט אויס פון דעם ערשטען קריטישען ארגאניזירונגס פעריאד א געלייטערטער און א געקרעפטיגער.

און לאמיר גלויבען, אז די עטליכע אויסגעפרובטע פיהרער און אמת'ע פריינד פון די קליינהענדלער וועלען מיט געמיינזאמע ארבייט ענדליך שאפען פון דעם פעראריכטען און רואינירטען קליינהענדלער-קלאס דורך דער איצטיגער פעראייניגונג, דעם נייען מעכטיגען כח אויף דער יודישער גאס!

■■■■■■

אנטיסעמיטיזם, אזוי ווי מען זעהט איהם אין זאקאפאנע.

גוראלעס זענען נישט קיין אנטיסעמיטען. — מען רייסט אראב פאסט-מארקען פון יודישע פאסט-קארטלעך. — מען ווארפט ארויס יודען פון דער „טאטושאנקע".

(א בריעף פון זאקאפאנע).

מ'האט א סך גערעדט און געשריבען וועגען דעם אנטיסעמיטיזם, וועלכער הערשט אין זאקאפאנע. באמת איז עס נישט אזוי. דער גרויסער רוב פון דער פוילישער בעפעלקערונג פון זאקאפאנע און פון דער שכנות'דיגער געגענט איז נישט אנטיסעמיטיש געשטימט, וויינגסטענס ווייזט מען נישט ארויס קיין בולטן אנטיסעמיטיזם קעגען די אידישע קור-געסט.

די דארטיגע פויערים, די אזוי גערופענע „גוראלעס" ווייסען נישט לגמרי וואס ס'הייסט אנטיסעמיטיזם, אדרבה, זיי זענען הכנעהדיג פאר אידישע קור-געסט, פאלען הונדערט מאהל כורעים פאר א יוד, ווען ער גיט עפעס צו פארדינען.

אט דערציילט מען וועגען א פאקט, וועלכער באווייזט ווי ווייט די „גוראלעס" אכטען די אידישע קור-געסט.

מיט עטליכע חדשים צוריק האט מען בע'גנב'עט א קור-גאסט אין איינעם פון די זאקאפאנער פענסיאנאטען. פארשפרייט זיך א קלאנג, אז די גנבה האט אויסגעפיהרט דער סטרוזש פון פענסיאנאט, א „גוראל"

דאס האט שטארק אויפגערעגט נישט בלויז דעם דערמאנטען פענסיאנאט-סטרוזש, זיינע קרובים און בעקאנטע, נאר כמעט אלע „גוראלעס" פון זאקאפאנע און זיי האבען צווישען זיך באשלאסען פאר א טליכען פרייז אויסגעפונען דעם אמתן גנב, כדי ריינצוואשען די גוראלעס פון חשד, אז זיי זע־

— מאך זיך נישט פאר א צובראכענעם

פארבער האט איבערגעריסען זיין לאכען, ער האט נישט פערענדיגט. זיין בבא מעשה און געזאגט:

– ער מאכט זיך נישט. ער איז א גוטער מענש. איהם האבען מענשען צובראכען.

מיר זענען געבליבען שטיל. אינדערפריה, ווען מיר האבען זיך געקינהיט א היים, האט דזשארזש זיסער נישט געוואלט אבטרעטען פון פארבער'ן:

– ניין, זאג מיר, וואס זענען מיר? ניין, דו מאך מיר קלאר, פארוואס איך פערקויף שוין נישט מעהר קיין לייוונד און דו קויפסט נישט קיין מעהל. מאך מיר קלאר און בארג מיר צעהן פראנק. אהא, ס'איז דיר א שאד. גרוזענבערג'ן איז א שאד צו געבען ביליסען צעהן פראנק. פעדלער דו איינער, אין אמעריקא וואלט איך זיך צו דיר נישט געגרוסט.

אויף דער גענעראל-רעפעטיציע האב איך פאר'ן טערמין איבערגעריסען דעם מאנאלאג פון פארזיצענדען פון געריכט, דורך א אונפארזיכטיגקייט האב איך ארויסגעטרעטען אויפ'ן קלייר פון עלוע שרוב און פריהער, ווי ס'איז געווען פאראויסגעזעהען, האב איך זיך געווענדעט צו די געשוואוירענע.

א משוגה'דיגע זאך: די ראלען האב איך מיט'ן זכרון פולשטענדיג בעהערשט. אמאל האב איך אויסגעצייכענט אויסגעפיהרט א שווערע ראלע, וואו די הויפט-האנדלונג איז פארגעקומען אין דער קירכע און וואו הינטער דער אבצוימונג האבען געבליהט מימאזעס, פארוואס בין איך זיך איצט טועה אין מיש אויס א רעפליקע?

נאלי מע טאנגערע... הערן ריכטער, מיט א רוהיג געוויסען קען איך אייך זאגען: אלע יודען, אנהויבענדיג פון בעשולדיגטען, זאגען ליגענד, ווען זיי שטעלען פעסט, אז... (דער צווייטער אקט, פינפטע סצענע).

(ענדע קומט).

■■■■■■

נען גנבים.

נאך א געוויסער צייט איז באמת אויפגעפונען געווארען דער אמת'ער שולדיגער, וועלכער איז געווען א קור־גאסט. מיט שטאלץ האבען די גוראלען אויפגעוויזען די אידישע קור־געסט, אז מ'האט זיי אומזיסט בעשולדיגט. — מיר לעבען אויסשליסליך פון יודען — האבען זיי געזאגט — און מיר ווילען זיך מיט גארנישט פארזינדיגען קעגען זיי.

אויך א גרויסער טייל פון דער זאקאפאנער קריסטליכער בעפעלקערונג אדער פרעמדע קריסטליכע סוחרים, ווילע און פענסיאנאטען־באזיצערס, וואס קומען אהער ספעציעל אויף די קור־סעזאנען, אויב זיי זענען אפילו אנטיסעמיטען, ווייזען זיי עס נישט ארויס.

פונדעסטוועגען קען מען דא אין אנדערע טאלען דערשפירען דעם אנטיסעמיטיזם. א ביסעל לאזט ער זיך בעמערקען אין די אמטען, צוו. אנד. ווערט דערציילט, אז אין זאקאפאנער פאסט־אמט ווערען פון די פאסט־קארטלעך, אויף וועלכע ס'ווערט געשריבען אידיש, אראבגענומען די פאסט־מארקעס כדי די אבנעמערס זאלען דארפען צאהלען שטראף.

אמטייסטען ווייזט ארויס איהר ווילד־משוגענעם אנטיסעמיטיזם, די טרויריג בערימטע צוקערניע „טאטושאנקא“.

איך און נאך עטליכע פריינד האבען זיך איינמאל מיישב געווען און אריינגעגאנגען אין דער „טאטושאנקא“, חגם מיר האבען גאנץ גוט געוואוסט, אז שוין זינט יאהרען האט דארט קיין אידישער פוס די שוועל נישט איבערגעטרעטען.

געווען איז עס אין א שיינעם פארנאכט, בשעת אלע זאקאפאנער צוקערניעס און רעסטאראציעס זענען געווען איבערפולט. אין דער „טאטושאנקא“ האבען זיך געפונען בלויז עטליכע סטודענטען און סטודענטקעס. קוים עטליכע טישלעך זענען געווען באזעצט, אין יעדען ווינקעלע האט געפייפט דער דלות.

קוים האבען מיר איבערגעטרעטען די שוועל, האבען זיך אלעמענס בליקען מיט גרויס פארוואונדערונג געווענדעט צו אונז. מיר האבען זיך איינגעזעצט ביי די טישלעך און געווארט אויפן קעלנער. געווארט א שעה... קיינער איז נישט צוגעקומען.

תחילת האט מען זיך, דוכט זיך, גארנישט דערוועקט צו גיין צו אונז נאנטער, נאר באוואונדערונג די דרייסטע אידישע כאלאפטריע, וואס האט געהאט די העזה קומען אין „טאטושאנקא“. די קעלנערס מיטן בעל־הבית האבען זיך בלויז געהאלטען אין איין סוד'ן, קענטיג, מ'האט זיך דארט נעעצה'ט, ווער ס'זאל אונז הייפען... נעמען דעם וועג..

ערשט אין א שעה ארום איז צו אונז צוגעקומען א קעלנער, אומזיכער און בלאס. איינער פון אונז האט עפעס געפרובט באשטעלען. דער קעלנער האט אבער דערקלערט, אז פאר איזראעליטען איז דא גארנישט פארהאן...

נעזעהן, אז מיר מאכען זיך נישט וויסענדיג, איז דער בעל הבית אליין צוגעקומען און געלאסען, גאנץ „דזשענטעלמעניש“ אונז דערקלערט, אז צוליב „פרינציפיעלע טעמים“ קען ער גאר נישט פארקויפען קיין „זשידעס“ און אונז געבעטען פארלאזען דעם זאל, כדי צו פארמיידען א סקאנדאל פון די „צובונטעוועטע“ סטודענטען...

„טאטושאנקא“ איז אפילו פאראיינזאמט אין איהר אנטיסעמיטיזם. אבער איהר שילדעל ביים אריינגאנג: „הינט און אידען איז דער אריינגאנג פערבאטען!“ פער'סמ'ט דא די ריינע לופט און מאכט „בעריהמט“ זאקאפאנע פאר א אנטיסעמיטישען קור־ארט.

מ. ארנשטיין.

דער ווילנער גאון און דער וואסער־טרעגער.

אין יאהר 1772 האט ווילנע איבערגעלעבט זעהר א שרעקליכע צייט. די כאלערע, וועלכע האט זיך אריבערגעטראגען ווי א שטורם איבער גאנץ אייראפע און וועלכע האט אפגענומען א סך קרבנות אין אלע שטעדט און שטעדלעך, האט ווילנע אויך נישט דורכגעלאזען. די שרעקליכע מגפה האט זיך בעזעצט אין ווילנא ווי א תושב, און בשום אופ'ן נישט געוואלט פערלאזען די שטאדט. די עפידעמיע האט געבושעוועט אויפ'ן אכזריותדיגען אופן און פון טאג צו טאג זיך אלץ געשטארקט. מזהר פון אלע האבען געליטען די יודען, וועלכע האבען דאס רוב געלעבט אין די נידעריגסטע און אין שמוציגסטע טיילען פון שטאדט. די ווילנער יודען האבען אויך אנגעווענדעט די אלטע מיטלען, ווי תפילות בקשות און תעניתים, אבער די צאהל קרבנות פון דער מגפה האט זיך אלץ נישט געמינערט.

אויף דער גרויסע אסיפה, וואס די יודישע קהלה האט צונויפגערופען וועגען דעם ענין, אין וועלכער עס האבען זיך בעטייליגט אלע ווילנער רבנים, מורי הוראות צוזאמען מיט די פני פון שטאדט, איז אנגענומען געווארען א בעשלוס זיך צו ווענדען נאך אן עצה צו דעם בעוואוסטען גאון און בעל מופת ר' אליהו (דער ווילנער גאון), וועלכער פלעגט זיצען יום ולילה אין טלית ותפילין און לערנען, און זעלטען ווען עס איז צולאזען צו זיך אויף א פאר ווערטער, עס איז גלייך בעשטימט געווארען א דעלעגאציע פון צוויי רבנים און איין אנגעזעהענעם בעל־הבית, וועלכע האבען געדארפט אויף מארגען גאנץ פריה נאך פאר'ן דאווענען קומען צום ווילנער גאון איהם בעטען און נישט אפטרעטען, ביז דער גאון וועט זיי נישט פערשפרעכען צו פועלן אין דער זאך און אפשטעלען די מגפה.

דער קבלת פנים פון דער דעלעגאציע ביים ווילנער גאון איז געווען נישט קיין פרעהליכע. עפעס א מאדנע עצבות אין מרה שחורה איז געווען אויסגעגאסען אויפ'ן גאונ'ס פנים. קענטיג, אז דער גאון האט וועגען דעם א סך זיך בעמיהט. ער האט זיי גענטפערט, אז אזא זאך מבטל צו מאכען, דארף מען האבען א ניצוץ פון דער נשמה פון פנחס בן אהרן הכהן, וועלכער האט שוין אמאל אויסגעפיהרט אזא זאך (ביי די יוצאי מצרים) און אגב האט ער זיי געהייסען, אז אלע יודען אהן אויסנאהם, זאלען טיילען צדקה, ווייל „צדקה תציל ממות“, און ווען איינער פון דער דעלעגאציע האט בעמערקט, אז א סך ווילנער יודען האבען אליין נישט וואס צו עסען, האט דער גאון זיי געענטפערט מיט א פראגע: און וואו זענען די פענסטער מיט די לאדענס וואס מען קען פערקויפען?

די דעלעגאציע איז אבער נישט אבגעטרעטען און געווארט אויף א בעסערע הבטחה. דער גאון איז אריין צוריק אין אלקער און אין א שעה ארום איז ער ארויס און זיי געזאגט, אז זיי זאלען זוכען און געפונען איינעם א יודען אין ווילנא, וועלכער איז גרייט צו נעמען אויף זיך א שרעקליכע שליחות, וואס דורך דעם וועט דער יוד דארפען ליידען נישט נאר בזיונות, שרעק און קלעפ, נאר דער שליח איז אויך נישט זיכער, אז ער וועט בלייבען לעבען פון אזא ארבייט, וואס עס שטעהט איהם פאר.

דעם זעלבען טאג איז געווען א צווייטע אסיפה אין דער זעלביגער שוהל, און דער רב האט אלעמען איבערגעגעבען וואס דער גאון האט זיי געזאגט און געבעטען, אז פון עולם זאל זיך ארויסרופען עמיץ, ווער עס וויל נעמען אויף זיך אזא שליחות. א ווייל איז שטיל געווען, נאר אם איז אויף די בימה ארויפגעגאנגען, עפעס אן אריימער יוד, א בעקאנטער וואסער־טרעגער אין ווילנא און האט פארגעלייגט, אז ער וועט געהן אין דער שליחות, וואו דער גאון וועט איהם שיקען, ווען אפילו עס זאל איהם אויסקומען צו שטארבען.

דעם זעלביגען טאג האט מען דעם וואסער־טרעגער געבראכט צום גאון. דער גאון האט איהם צוגעגרייט צו דעם שליחות און איהם געזאגט, אז אין אווענד וועט ער איהם בעגלייטען ביז צום בית עולם, און ווייטער זאל ער זיך נישט שרעקען, וואס עס וועט נאר טרעפען מיט איהם פון אווענד, ווען דער וואסער־טרעגער האט זיך שוין געפונען אויפ'ן בית־עולם, האט ער פלוצלינג דערפילט, ווי מען שטויסט זיך ארום מיט איהם, מען שלאגט איהם און מען ווידעלט איהם מיט די הארבסטע זלזולים. ער האט געפרובט זיך ווערן און לויפען, אבער פון דער צווייטער זייט האט מען איהם פערשפארט דעם וועג, ווי שטיינער זענען איבער איהם געשלויגען פון אלע זייטען. איהם האט זיך געדוכט ווי דער גיהנום מיט אלע מלאכי־חבלה וואלטען זיך אויף איהם אנגעזעצט.

אויף מארגען פריה האט מען געפונען דעם וואסער־טרעגער ליגענדיג נעבען בית־עולם א פער'חלש'טען און צוקלאפטען פון אלע זייטען.

דעם זעלבען טאג האט די כאלערא אויפגעהערט אין ווילנא און נישט איינער איז מעהר נישט קראנק געווארען אויף די דאזיגע קראנקהייט.

מיט א פאר טעג שפעטער איז דער וואסער־טרעגער אוועק צום גאון און דער גאון האט איהם פארגעלייגט, ער

צווישען גויט און פיין.
(ראדאמער בילדלעך).

יתגדל.

די אלול'דיגע טעג זענען ענליך צו די היינטיגע יודישע פער'יאוש'טע פנימ'ער. ביידע זענען זיי בלאס, פערטראכט און עצבות'דיג.

כ'געה אין א אלול-בעגינען איבער די ראדאמער גאסען און מיר דאכט זיך, אז די אלע מענשען, וואס כ'בעגעגען, לויפענדיגע, איילענדיגע, וואלטען צוזאמען מיט'ן טריבען דרימלענדיגען פריהמארגען אנגעקומען פון דער פון ווייטער דמיונ'דיגער נאכט-בעהעלטעניש. זייערע פנימ'ער זענען מרה שחורה'דיג. זייערע גופים פיבערדיג און בע'דעגה'ט ציטערדיג, ווי אומגעדולדיגע פאסאזשירען, וועמען די באהן האט אויסגעשפיגען אין א פרעמדע אונבעקאנטע געגענד. געהען זיי מיט שלעפערדיגע טריט, פער'יאוש'טע, לויפען און זיי ווייסען נישט וואו זיי לויפען; איילען זיך און ווייסען נישט וואו זיי איילען זיך. שלייכען ווי שטימע שאטענס אהן א ציעל און אהן א האפנונג.

בלאזט אין בעגינען א קיהל שטיפעריש אלול-ווינטעל, פאטשט איבער די הויט ביינינגע סקעלעטען-פנימ'ער, ווי עס וואלט חוזק געמאכט און געלאכט יעדען אין די אויגען אריין. באלד דערנאך בלאזען תקיעות. א בעל תוקע לערנט זיך אויפן שופר. בלאזען שופרות, שאלען סיגנאלען. ווערט נאך מעהר אימה'דיגער אויפן הארצען, א שארפע גראהקייט פערציהט זיך איבער'ן הימעל און גאנצע בערג שווארץ-ווייסגעפלעקטע וואלקענדלעך קומען אן צולויפען; ווי זיי וואלטען זיך געאיילט אין אליארם אויפן סיגנאל פון די שופרות די הימלישע חילות'ען.

כ'געה ווייטער.

אין א זייטיג געסעל זענען זיך מסדר חזנים און בעלי תפילות די ימים נוראים'דיגע ניגונים.

שטייגען ארויס פון די פענסטער יונגע און עלטערע קולות. אלץ לערנט זיך איין די תפילות אויף ראש השנה. פון איין פענסטער "טראגט זיך ארויס א בעטענדיג קול – הנשמה לך והגוף פעלך — לויט דער שוואכער עסיס דערקענט מען ווי דער זינגער האט שוין באלד קיין גוף נישט און זיין תפילה דער „והגוף פעלך" איז נעבעך זעהר אמת. אז דער גוף, אויב ער לעבט נאך, איז עס מיט דער הימלישער קראפט. נאך מעהר איז אמת דער „הנשמה לך", ווייל אט, אט, פליהט זי ארויס די נשמה אין די הימלישע הויכקייטען...

פון ערגיץ אנדערש טראגט זיך ארויס דער ניגון פון יתגדל און דער ניגון ציהט זיך עפעס אזוי מעלאנכאליש און טרויריג ווי א פער'יתומ'טער קדיש...

דאס איז דער ערשטער קדיש, פון א נייעם בעל תפילה וואס גרייט זיך דאס ערשטע מאהל צו דאווענען ביים עמוד. ערשט סך הכל מיט איין יאהר צייט צוריק אליין געדאווענט אויפ'ן מזרח-וואנד. בעקומען די שענסטע עליה און ביים ספר מנדב געווען די גרעסטע נדבה פאר ביידע בעל תפילות פון זעלבען מנין. היי-יאהר וועט ער אליין דאווענען אלס שלוח צבור ביים עמוד. פון גאנצען עשירות, האט ער זיך דערמאנט, איז איהם געבליבען פון דער יוגענד א שמיקעל קול. זה חלקו מכל עמלו... חזר'ט ער עס זיך איין די תפילות און גיסט דערביי מיט הייסע טרערען. דעם ערשטען קדיש זאגט ער נאך זיין גאנצען פערלוירענעם פערמעגען... און אז ער דערמאנט זיך, אז היינט וועט פאר איהם א אנדערע מנדב זיין ביים ספר... צעוויינט זיך נאך מעהר זיין קול און עס בעט זיך:

— אוי, אוי, אוי, יתגדל... —

דער מדינה-געהער.

ער געהט יעצט אוועק אויף דער מדינה.

פיל פון אייך האבען איהם גוט געקענט. אין ראדאם איז ער געווען א אלט געזעסענער תושב. אייביגע יאהרען א בכבוד'ער בעל בית געווען. געלעבט זיך בשלום און מנוחה. געהאט א אפען הויז. א הונגעריגער איז

כשר

צערעס
שפייזפעטס

פרישע איז נאר וואס אנגעקומען און אין אלע געשעפטען צו בעקומען, די אויסארבייטונגען פון צערעס-שפייזפעטס אין אונזערע פאבריקען איז שטענדיג אונטער דער פערזענליכער ריטועלער השגחה פון

רב שמחה פרענקעל (סקאהינא)

און דעריבער קאן מען יעדען רעליגיעזען יוד פערשלאגען הנאה פון דעם בעליבטען

שפייזע-פעטס „צערעס"
SATURNIA S. A. Warszawa

זאל זיך אויסקלייבן איינס פון די ביידע: אפלעבען זיינע פולע יאהרען אין עושר און אין נחת, אדער אויף יענער וועלט צו זיין צוזאמען מיט איהם.

דער וואסער-טרעגער האט זיך אויסגעקליבען דאס צווייטע. און ביזן היינטיגען טאג געפינט זיך דער קבר פון גאון מיט'ן קבר פון וואסער-טרעגער אונטער איין אהל.

מ. קרעטשמער.

יענטעס אטאג.
(סליינער פעליעטאן)
פון ב. קאָונער.

קומט אריין א רעפארטער פון א צייטונג צו מיר א'ן הויז און ער פרעגט:

— קאן איך זעהן יענטע טעלעבענדע, די וועלט-בעריהמטע שעלטערקע?

— יא, זאג איך, איהר קאנט זי זעהן.

— און רעדען קאן איך מיט איהר? — פרעגט ער ווייטער.

– אויב זי וועט אייך לאזען; אויב זי אליין וועט נישט רעדען...

– איהר זענט עס טאקע איהר מאן? חיל ער וויסען.

איך האב א זיפץ געטוהן...

— זייט איהר, הייסט עס, יענטעס מאן, דער בעריהמטער און דערשלאגענער מענדיל טעלעבענדע?

— ליידער...

— וואו איז זי איצט?

– ביים קצב.

– זי קומט באלד?

— הלואי זאל זי נישט קומען, זאג איך, ווען זי איז נישטא, איז שטיל אין הויז.

דא איז יענטע אריין אין הויז מיט א קאלבס-געשלינגעל אין האנד. די האר פון קאפ צושויבערט. דאס פנים נישט געוואשען און די שיך נישט צוגעשנורעוועט.

ווי נאר זי האט דערזען דעם רעפארטער, האט זי באלד א שאס געטוהן:

– מענדיל, א ווייטאג דיר אין די קרזשיזשעס, מענדיל, ווער איז דער דאזיגער שלימזל, הא?

— שריי נישט יענטע, בעט איך זיך ביי איהר, געוואלדעווע נישט, עפען נישט דעם פיסק ווען מען דארף נישט; אנשטאט עפענען דעם פיסק, ווען דו זעהסט בעסער מען זאל עפענען די טויערן פון אמעריקא, וואלט געווען א סך נוצליכער, שריי נישט, דאס איז א רעפארטער פון א צייטונג. ער וויל האבען מיט דיר אנ'אינטערוויו.

— א וואס?

— אנ'אינטערוויו, א געשפרעך הייסט עס, א שמועס.

— וואס האט ער מיט מיר צו רעדען? וואס פאר א מחותן איז ער צו מיר?

— איך פערלאנג נישט, חלילה אומזיסט, זאגט דער רעפארטער, איך וועל אייך געבען 5 דאלאר פאר אייער צייט.

— וואס? — פרעגט יענטע.

— 5 דאלאר.

— איהר בלאפט נישט?

— ניין, מיר רעפארטערס, בלאפען קיינמאל נישט.

האט יענטע אוועקגעלייגט פון האנד דאס קאלבס-געשלינגעל אין פראטארקע אריין, זיך אפגעווישט די הענד אן דעם פארהענגעל פון פענסטער און געזאגט צום רעפארטער:

– מיסטער, גודזשעט נישט, מאכט עס קורץ, איך האב נישט קיין צייט! יא, איירער מיר הויבען אן, וויל איך האבען די 5 דאלאר פאראויס.

דער רעפארטער האט איהר געגעבען 5 איינציגע דאלארס, יענטע האט דריי מאל איבערגעציילט, צי עס שטימט, צי מען האט זי נישט אפגענארט און דער געשפרעך האט זיך אנגעהויבען:

דער רעפארטער: ווי רופט מען אייך?

יענטע: יענטע טעלעבענדע.

רעפארטער: ווי אלט?

אַרויס א זאַטער, אַ באַרוו'טער — אַ בעשיכטער.

און איצט?

איצט האָט ער זיך געלאָזט אויף דער מדינה, פון הוין איז אַ תל געוואָרען. אַלע שטוב־חפצים אויף עסען אויפפערקויפט. געבליבען זענען עטליכע דערוואַקסענע טעכטער, וואס זיצען און ווארטען אויף א בעשערטען. זיפצען טאַטע־מאַמע און איינער הערט נישט אויף צו פרעגען דעם צווייטען: וואס וועט זיין?

חדשים געהען אַוועק און קומען. די ימים טובים דערנעהנטערען זיך. דער זומער איז פערפלויגען. דער ווינטער קומט. די נויט איז גרויס. אין שטוב פרעסט א יאוש און א מרת שהורה. קען דער טאַטע מעהר נישט צוזעהן דעם צער. שטעהט ער אויף איינמאָהל אין א בעגינען, וועקט אויף זיין יונגסטען יונגעל: שטעה אויף משה'לע, קום מ'וועלען פאהרען צום פעטער שלמה —

אין זעלבען בעגינען האָבען פיל היגע טאַטע און קינד געזעהן אויף דער ראדאמער סטאַציע, געוויס האָבען זיי זיך בעגריסט און אפשר גאָר געשמועסט צווישען זיך ווי היימישע, אז זיי, טאַטע און קינד, זענען אויף

וואס הערט זיך אין ראדאם.

נאָך 4 טעג צו בעצאָלען שטייערן.

לויט דער מעלדונג פון היגען סוחרים פעראיין, איז נאָך דאָ צייט 4 טעג אויף איינצאָהלען די ביז איצט נאָך נישט בעצאָהלטע פּאַראַטקעס.

אין משך פון די 4 טעג ד. ה. ביזן קומענדיגען דינסטאג איינשליסליך, וועט פאַר די פערשולדיגטע ביז איצט שטייערן צוגערעכענט ווערען בלויז 2% שטראָף. דאַנעגען פון 1־טען סעפּטעמבער אָן וועט צוגערעכענט ווערען דער 10 פּראָצ. צוגאב—שטייער, ווי אויך 4% שטראָף מאָנאַטליך.

גענויע אינפאָרמאַציעס ערטיילט דער סעקרעטאַריאַט פון סוחרים—פעראיין אין די אַמט—שעה'ן.

אַ מוטער דער'הרג'עט איהרע אייגענע 3 קינדער

שוידערליכער מאָרד נעבען פשיסחא.

אין דאָרף יאַנאָוו (פשיסחער גמינע) וואוינט דער אויבער־גאַיאָווע וועננער. לעצטענס איז ער רעדוצירט געוואָרען

דער וועלט געפאָהרען. אויף דער מדינה קלויבען נדבות, דאָס איז אפילו קיינעם נישט איינגעפאַלען.

אפילו ווייב און די רעשט קינדער האָבען דערפון נישט געוויסט. געשלאָסען זענען זיי דאמאָלס און ווען זיי זענען פון שלאָף אויפגעקומען זענען טאָטער און ברודער שוין לאַנג אין שטוב נישט געווען.

אבי — ווער.

און איז געבליבען אזוי אָרום גענצליך אָהן ארבייט. פון גרויס פערצווייפלונג האָט זיין פרוי בעקומען אַ אטאַק פון משוגעת און ווען איהר מאַן איז נישט געווען אין דער היים, האָט זי פון הויף אריינגערופען איהרע דריי קינדער (2 יונגלעך און איין מיידעל) און מיט א האַק זיי אַלע דריי אָבגעהאַקט די קעפּ.

נאכן גרויזאַמען מאָרד איז זי ארויס פון שטוב אַ צעווילדעוועטע איינגעטונקען אין א ים פון בלוט, לויפענדיג צום טייך זיך דערטרינקען. גראד זענען פארביי געגאַנגען מענשען, וועלכע עס האָט זיך איינגעגעבען זי אָבצוראטעווען פון טוידט.

די קינדער־מערדערין איז ארעסטירט און איינגעזעצט געווארען אין אָפּאָטשנער תפיסה.

דער טראַגישער פאַל האָט געמאַכט אַ ערשיטערענדען איינדרוק אין דער גאַנצער געגענד.

וואָיעוואָדע בעשטעטיגט דעם ביודזשעט פון דער קהלה.

ווי מיר ווערען אינפאָרמירט, האָט דער ה' וואָיעוואָדע אין קעלץ שוין בעשטעטיגט דעם ביודזשעט פון דער קהלה פאר'ן יאָהר 1926.

דער ביודזשעט דאַרף נאָך בעשטעטיגט ווערען פון מיניסטעריום אין ווארשא.

יענטע: נישט לענגער זאָל מיין מענדיל קרענקען פיט צלע מענער אין איינעם!

רעפּאָרטער: דאָך?

יענטע: 45 יאָהר.

רעפּאָרטער: געבוירען?

יענטע: יאָ.

רעפּאָרטער (לאַכט): אַז איהר זייט נעבוירען, ווייס איך, דאָס זעה איך: איך וויל וויסען, וואו איהר זענט געבוירען?

יענטע: איך בין געבוירען געוואָרען אין אַ בעט.

רעפּאָרטער: איהר פערשטעהט מיך נישט, איך מיין אין וואָס פאר אַ שטאָדט?

יענטע: אין פינטשעוו, אַ שטעדטיל אזא, וואָס גייט אויס פאַר הונגער דריי מאָל אין טאָג; וואָס קומט אָפּ די טעג און די וואָכען און די יאָהרען מיט פּאָפּען: די גרעסטע פאַסטעכס קומען פון אונזער שטעדטיל; ביי אונזערען אַ יודען נישט עסען אַ פּאָר טעג, איז בלאָטע, דאָס גאַנצע שטעדטיל, קען מען זאָגען, איז אַ פאַבריק וואָס פּאָבריצירט תעניתים.

רעפּאָרטער: וואָס איך וויל וויסען איז:

ווי פערברענגט איהר אייערען א טאָג? ווי אזוי טיילט איהר איין די 24 שעה פון דעם מעת לעת? אָט דאָס וויל איך וויסען.

האָט זיך יענטע פערטראַכט און געענטפערט:

— זיבען שטעה איך אויף און וועק אויף מענדלען, און איך נעם איהם שוין שעלטען. דאָס איז זיין גוט מאָרגען... דאַן וועק איך אויף די קינדער, און אזוי ווי זיי ווילען נישט אויפשטעהן. שלאָג איך זיי; דאָס געדויערט ארום און אָרום ביז אַ שעה, האָבען מיר שוין אַכט.

אַכט א זייגער גיב איך די קינדער עפּעס צו עסען און איך געה צום קצב. דאָרט טרעפט מען זיך מיט ווייבער, רעדט מען, רעדט מען און מען רעדט, און מען רעדט ביז מען כאַפּט זיך, אַז ס'איז שוין 10 א זייגער. געהט מען אהיים; אויפ'ן וועג רעדט מען ווייטער ביז מען קומט צו צום הויז; איידער מען געהט אריין רעדט מען ווייטער; און איידער מיר זאָגען זיך: „א גוטען מאָרגען" רעדט מען ווידער: און אַז מען האָט זיך שוין געזאָגט „א גוטען מאָרגען" רעדט מען ווידער. ווערט שוין דער זייגער 11. פון 11 ביז 12 מאַך איך עסען. פון 12 ביז 1 עסען מיר; פון 1 ביז 2 שעלט איך מענדלען.

אויב ער ענטלויפט נישט פון הויז, שעלט איך איהם אָפּ נאָך א שעה, ביז 3 אַ זייגער. אָבער מיינסטענס ענטלויפט ער. דערפאר קריגט ער זיין פּאַרציע קללות זונטאָג, ווען ער איז אין הויז, אָדער אַ יום־טוב, אָדער ווען ער שטרייקט; דעמאָלס זשאַלעווע איך איהם נישט. —

פון 3 ביז 4 זיץ איך אין דרויסען אויפ'ן בענק און איך רעד מיט דער מאַדאם פלאם; דערנאָך קומען שוין אריבער די אנדערע ווייבער פון די קראָמען, די מאַדאַם שרייטער, די מאַדאַם צינגעל, די מאַדאַם גלעקעל, די מאַדאַם פלאָטקע, די מאדאם צימבעל, די מאַדאַם שלושפער און מיר רעדען אַלע מיט אַ מאָהל, כדי מיר זאָלען גיכער פערטיג ווערען. דעמאָלס נעמען מיר אויף צימבל אַלע מענער און זיי קריגען זייער חלק.

פון 4 ביז 5 וואַש איך דאָס געשיר פון פרישטיק און מיטאָג.

פון 5 ביז 6 שלאָג איך די קינדער. אַזוי יעדען טאָג. די קינדער זענען שוין אַזוי געוואוינט צו דעם, אַז זיי קומען אַליין אריין אין הויז און בעטען זיך מען זאָל זיי אָנשלאָגען. זיי וואָלטען זיין פרייע מענשען. און אויב עס מאַכט זיך, אַז זיי פערגעסען זיך איין טאָג אריינצוקומען, שלאָג איך זיי טאָפּעלט; איך בלייב זיי נישט שולדיג.

פון 6 ביז 7 עסען מיר נאכט־עסען; פון 7 ביז 8 מוז איך שעלטען דעם בעל־הבית. דאָס איז זיין שעה...

פון 8 ביז 9 שעלט איך מיין מענדעלס יונגעל. פון 9 ביז 11 זיץ איך ווידער אין דרויסען מיט די ווייבער און מיר לאָזען נישט דורך קיין איין מאַנספּיל. מיר ווייסען ווער ס איז א גוטער מאַן, א געטרייער, ווער עס שפענדעט געלד אויף פרעמדע ווייבלעך, ווער ס'איז אַ גרויסער פּאַסקודניאַק און ווער — נאָך אַ גרעסערער.

פון 11 ביז 12 וואַשען מיר אָב דאָס געשיר און מיר לייגען זיך שלאָפען.

אויב מענדיל קומט דעמאָלט אַ היים פון אַ פערזאמלונג, כאַפּט ער נאָך איינע עטליכע קללות פון מיר, ס'זאָל איהם זיין פרעהליכער צו שלאָפען און חלומ'ען.

דער רעפּאָרטער האָט אַלץ פערצייכענט און אוועק א צופרידענער. און יענטע איז אויך געוועזן צופרידען וואָס זי האָט געמאַכט א גרינגע פיגפערל...

פון „טאז"

פאריגען פרייטאג זענען אבגעפאהרען קיין גארבאטקע אויף דעם 3-טען סעזאן פון די זומער־קאלאניעס 15 קינדער פון דער היגער ישיבה, וועלכע זענען אנגעגנומען געווארען אויף די קאלאניעס פון „טאז" איינגאנצען אומזיסט. די קינדער זענען אין עלטער פון 10 ביז 15 יאהר. זיי האבען בעקומען רייזע—קאסטען און בעקומען אייך וועש און זייף פון „טאז". די קינדער פון דער ישיבה זענען בעגלייט געווארען ביז גארבאטקע דורך דעם ראש-ישיבה. גלייכצייטיג ווערט מיטגעטיילט, אז פאר די קינדער פון די זומער-קאלאניעס פון דעם היגען „טאז" זענען קיינמאהל און אויך נישט יעצט קיין שום „צייגנישען" נישט אויסגעשטעלט געווארען. סך-הכל זענען דעם זומער געוועזען אויף די זומער-קאלאניעס פון ראדאמער „טאז" אין נארבאטקע (אויף אלע 3 סעזאנען פון ה. י.) 118 שול-קינדער:

פון דער ישיבה — — — — 15

„ תלמוד—תורה — — — 51

פון אנדערע חדרים און פאלקס-שולען-52

פון האנטווערקער—קלוב

די פערוואלטונג פון האנטווערקער—קלוב מאכט בעקאנט די יעניגע האנדווערקער, וועלכע זענען צוליב'ן ווירטשאפטליכען קריזיס אין לאנד פערארימט געווא־ען און זענען טיילווייז אדער אינגאנצען געצווינגען געווארען צו ליקווידירען זייערע ווארשטאטען, אז זיי דארפען זיך רעגיסטרירען אין קלוב יעדען טאג פון $6^1/_2$ ביז $9^1/_2$ אווענד, חוץ פרייטאג. דער לעצטער טערמין איז ביז'ן 1-טען נייעם חודש.

פון די פאך—קורסען.

די פערוואלטונג פון די פאך—קורסען מעלדעט, דאס עס זענען נאך פאראהאן פרייע ערטער פאר לערן־יונגלעך (פון 14—16 יאהר) אין די מעטאל און אין די האלץ-גרופע און אזעלכע קענען זיך פערשרייבען.

וויפיעל געלד—הלוואות האט שוין ארויסגעגעבען די גמילת—חסד—קאסע?

דער קאמיטעט פון דער גמילת חסד־קאסע האט אויף זיין זיצונג דעם 17-טען שערפיען בעטראכט 110 דעקלאראציעס און בעשטימט פאר זיי הלוואות לויט פאלגענדע סומעס:

פאר 19 דעקלעראנטען יעדען צו	50 זל.
„ 40 „ „ „	60 „
„ 20 „ „ „	75 „
„ 6 „ „ „	100 „
	6,000

4 האט מען אבגעזאגט. 8 זענען אבגעלעגט געווארען און 3 ברויכען פארשטעלען אנדערע זשיראנטען.

אויף דער זיצונג פון זעלבען קאמיטעט דעם 22 שערפיען זענען בעטראכט געווארען 127 דעקלאראציעס, פאר וועלכע ס זענען בעשטימט געווארען פאלגענדע הלוואות:

פאר 47 דעקלעראנטען יעדען צו	50 זל.
„ 39 „ „ „	60 „
„ 12 „ „ „	75 „
„ 2 „ „ „	40 „
„ 2 „ „ „	100 „

20 דעקלאראציעס זענען אבגעלעגט געווארען. 3 אבגעזאגטע און 2 ברויכען פארשטעלען נייע זשיראנטען.

די הלוואות מוזען אבגעדעקט ווערען אין משך־לויף פון 25 וואכען, יעדע וואך איין ראטע.

די אנהענגער פון ה' קעסטענבערג ארבייטען מעשים.

זיי שיקען בריעף צו אלע רבנים אונטערצושרייבען א חרם אויפ'ן ראדאמער רבנות. — א חוץ דעם זאמלען זיי מאסן-אונטערשריפטען.

צום רב אין פולאוו איז אנגעקומען א בריעף פון ה' קעסטענבערג'ס צד, ער זאל געבען א חתימה אויפ'ן כלומר'שטען פראטעסט פון רבנים געגען די רבנות-וואהלען אין ראדאם, כדי מטיל אימה צו זיין אויפן געוועהלטען ראדאמער רב ר' יצחק שטיינבערג פון יאראסלאוו.

ה' קעסטענבערג און זיינע אנהענגער שטעלען זיך נישט אב פאר קיין שום זאך און שטרעבען ארייננצוציהען נאאיווע רבנים פון קליינע שטעדטליך און א אקציע, וועלכע שטעהט אין סתירה צו א פסק פון טריבונאל, ווי אויך די פעראָרדנונג פון דער רעגירונג צו וועהלען א רב פאר דער ראדאמער קהלה.

ווי ס'ווייזט אבער ארויס האבען די אנהענגער פון ה' קעסטענבערג א טעות, מיינענדיג, אז די רבנים, וואס וואוינען אין די ווייטע מקומות האבען נישט קיין קלארען בעגריף וועגען לאנגיעהריגען קאמף ארום דער רבנות פראגע אין ראדאם און די שטרעבונג זייערע אויסצונוצען די נאאיוויטעט פון די קליינשטעטילדיגע רבנים שטויסט זיך אב אויף ענטוישונג און דורכפאל.

דער רב פון פולאוו האט זיך גוט אריענטירט אין דער זאך און האט געגעבען א קאטעגארישען אבזאג אויף דעם אונשולדיגען פארשלאג, בעטענדיג איהם לאזען צו-רוהע מיט די הינטערקוליסען-פאליטיק, וועלכע איז אויסען בלויז צו דיסקרעדיטירען דעם כבוד פון די רבנים אין די אויגען פון דער רעגירונג און פון דער עפענטליכער יודישער מיינונג.

א חוץ די בריעף צו די רבנים אויף דער פראווינץ זאמעלט ה' קעסטענבערגס צד א גאנצע היינטיגע וואך מאסען־אונטערשריפטען.

די איינשרייבונגען אין די יודישע גימנאזיעס.

האבען זיך אנגעהויבען היינטיגע וואך דעם 26. די יודישע בעפעלקערונג אין ראדאם דארף זיין טראינטערעסירט אינ'ם קיום פון די גימנאזיעס און איינשרייבען די קינדער אין א וואס גרעסערער צאהל. די למודים אויף פערשידענע געביטען ווערען פילפאכיג אויסגעברייטערט און די לייטונג זארגט, אז די גימנאזיעס זאלען אוועקגעשטעלט ווערען אויף איין מדרגה מיט די ערשטע ראנגיגע מלוכה'שע שולען אין לאנד. דער נייער יודישער דירעקטאר אינזשיניער ה' זשעלינסקי שמ'ט אלס געניטער פעדאגאג און זאכקענער אויפ'ן געביט פון שולוועזען.

דירעקטאר פון דער האנדווערקער-באנק ה' פרענקעל בעשטימט געווארען אלס דירעקטאר פון באנק זאכאדניא.

דער דירעקטאר פון דער יודישער האנדווערקער באנק ה' מ. פרענקעל איז בעשטימט געווארען אלס דירעקטאר פון דער היגער באנק זאכאדניא, ה' מ־ענקעל איז איינער פון די ערשטע איניציאטארען און גרינדער פון דער האנדווערקער-באנק, פאר וועלכע ער האט בעדייטענדע פערדיענסטען, און וועלכע ער האט פיל מיטגעהאלפען זיך פונאנדערוואקסען און דערהויבען אויף א געהעריגער מדרגה.

פון יודישען טעאטער

לעצטענס טוט זיך אויף אין יודישען טעאטער הנים חדשות'ען פון דער ווארשאווער ארטיסטישער וועלט. אזוי האט דא היינטיגע וואך גאסטראלירט דער בעוואוסטער יודישער ארטיסט בעני אבעלמאן, וועלכער האט מיט זיינע אויפטריטען אין די דריי איסטארישע אפעבעטען פארשטעלונגען איבערגעלאזט א גלענצענדען רושם. אין „בר-כוכבא" האט ה' אבעלמאן ארויסגעוויזען קינסטלערישע בעגאבונג. און געפיהלבארען חוש פאר דער היסטארישער תקופה פון יענער צייט. פרוי זאריצקא האט איר ראל אלס „דינה" גלענצענד אויסגעפיהרט. באלבירסקי אלס „אליעזר" איז געווען גאנץ געלונגען. זיין שטימע האט אבער מאמענטווייז געקלינגען צו-שטארק און צו-יונג און האט זיך ווענינ געפאסט צו די פאטריארכאלער פיגור פון „אליעזר". ה' מאכאראווסקי אלס „פאטוס" – גאר נישט קשה'דיג.

היינטיגען שבת צו־נאכט טרעטען אויף דער בעוואוסטער ארטיסט און קאמיקער פון קאמינסקי'ס טעאטער מאקס ברין און די בעקאנטע ארטיסטין רוזא קאליש. די צווייטע וואך קומט אויף דריי גאסטראלען דער בעריהמטער און טאלאנטפולער ארטיסט ה' באמבערג.

גרויסער מוזיקאלישער קאנצערט

דעם 5 וושעשניען ד. י. וועט אין טעאטער „ראמאיטאטשי" אין ראדאם פארקומען א גרויסער מוזיקאלישער קאנצערט איינגעארדענט דורכ'ן „אאוקס-פיליום אקאדעמיקום יודאיקום". אויפ'ן קאנצערט וועט אויטרעטען ה' ש. באקמאן, וועלכער לערענט היינט אויסן העכסטען קורס אין מלוכה'שער הויך—אקאדעמיע פאר מוזיק אין וויען, וואו ר'האט געמאכט קלאסאלע פארשריט און פיל מאהל אויפגעטרעטען אלס סאליסט אין וויענער מאצארט – זאהל, קאנצערט – הויז א. אנד. צוזאמען מיט ה' באקמאן, וועלכער געפינט זיך היינט צוליב די פעריען אין ראדאם, וועלען אויך אויפטרעטען די ה"ה: טיניוויצקי טאלאנטפולער וויאלין—שילער פון רעגירונגס—קאנסערוואטאריום אין ווארשא און ה' יאספע (א קאמפאניאמענט), וועלכע זענען בעקאנט אין אונזער שטאדט מיט זייערע ערפאלגרייכע אויפטריטען.

אין פראגראם געהען אריין די קלאסישע שאפונגען פון: מאצארט, בעטהאווען, באך, סאראזאטע א. אנד.

דער קאנצערט זאגט צו צו זיין איינער פון די אינטערעסאנטסטע און איינהאלטסרייכע פעראנשטאלטונגען אין אונזער שטאדט.

קעלצער אבטיילונג.

דוד ראזענבערג.

וויכטיגע צייט-פראגעז.

זעהר אינטערעסאנט איז געווען דער לעצטער צוזאמענפאהר פון דער געזעלשאפט „ארט" אין בערלין, סיי צוליב די געהאלטענע בעריכטען וועגען עקאנאמישען מצב פון די יודען אין פערשידענע לענדער, סיי צוליב די וכוחים וועגען די ווייטערדיגע טעטיגקייט פון דער זעהר נוצליכער געזעלשאפט, וועלכע איז דעם ברייטען עולם, צום בעדויערען, אזוי ווייניג בעקאנט.

דער דעלעגאט פון סאוויעט-רוסלאנד האט ערקלערט, אז נאך אלע רעטונג'ס-אקציעס, קאלאניזירונגען א. אז. וו. איז אין רוסלאנד פערבליבען איין מיליאן יודען, וועלכע האבען נישט קיין שום פראספעקט און זענען דעריבער פעראורטיילט אויף א ביטערער נויט און א לאנגזאמען, גאר זיכערען אונטערגאנג. צוליב דער אבשוואכונג פון דער גרויס-אינדוסטריע, ענטוויקעלט זיך אין רוסלאנד ביסלעכווייז די מלאכה און די הויז-אינדוסטריע, אזוי, אז די, וואס בעזיצען א פאך, פאסען זיך ביסלעכווייז צו צו דער לאגע, אפט מיט דער הילף פון דער געזעלשאפט „ארט", וועלכע קויפט די מאשינען און טיילווייז דעם נויטיגען רוי-מאטעריאל. דאגעגען איז דער מיטעלער און קליינהאנדעל אין רוסלאנד, צוליב דער ענטוויקלונג פון די קאאפעראטיוועז, אינגאנצען אונטערגעגאנגען און די רייהען פון די אזוי גערופענע לופט-מענשען זענען געווארען גוואלדיג פערגרעסערט. ווי ס'איז אויבען בעמערקט, פאר אזעלכע עלעמענטען בלייבט נאר איבער, אדער זיך צו קאלאניזירען, וואס איז דערווייל אויסגעשלאסען, צוליב'ן מאנגעל אין ערד, אדער זיך אויף דער עלטער אויסצולערנען א פאך.

לעזענדיג אט דעם בעריכט, קומען ארויף טרויעריגע געדאנקען אויך וועגען דער צוקונפט פון די יודען אין פוילען, וועלכע פערמאגען א זעהר גרויסען פראצענט לופט-מענשען, וועמענס לאגע ס'איז היינט דא בשום אופן נישט בעסער.

ביסלעכווייז, ביים נארמירען זיך פון די וואלוטע און איבערהויפט, פון די עקאנאמישע בעציהונגען אין לאנד, געהען אונטער די משטיינ'ס געזעצטע ביז אהעריגע „סרנפות" פון טויזענדער מעקלערס, וואלוטניקעס און אנדערע צופעליגע, אזוי גערופענע מלחמה-סוחרים, וועלכע ווערען פערוואנדעלט אין איינפאכע קבצנים.

און אפילו דעם רוב פון די יודישע דעטייל סוחרים און קליינהענדלער פון די מיטעלע און קליינע פוילישע שטעדט, וואס עקזיסטירען נאך, שלעפען דעם שטייער-לאסט, צאהלען גרויסע פראצענטער א. אז. וו. שטעלט זיך די צוקונפט נישט פאר אין קיין ראזאווע פארבען.

ס'איז קלאר אז נישט נאר די שווערע שטייערען אליין, וועלכע וועלען סוף כל סוף מוזען ווערען געלינדערט, זענען א סכנה פאר דעם סוחר אין דער צוקונפט. ס'וועט אויך נישט קיין סאך פערבעסערען די לאגע און הויפטזעכליך פערזיכערען די צוקונפט פון יודישען פראווינצער סוחר, דאס אבשאפען פון אפיציעלען עקאנאמישען אנטיסעמיטיזם, אויב אזעלכעס זאל א דאנק דער ארבייט פון אונזערע דעפוטאטען, ביי די אדער יענע רעגירונג אפילו א מאהל געשעהען. פון אפיציעלען אנטיסעמיטיזם ליידען מעהרסטענטייל די גרויסע יודישע עקספארטערען און ליפעראנטען אין די הויפט-שטעדט. דאגעגען דער מיטעלער און קליינער יודישער סוחר אויף דער פראווינץ, וועלכער איז אנגעוויזען אויף דעם ענגעלנעם קריסטליכען קונה, וועט גאר נישט געהאלפען ווערען פון אבשאפען דעם אפיציעלען אנטיסעמיטיזם, ווייל ער ליידעט מעהר פון דעם געזעלשאפטליכען בויקאט, וועלכען ס'פרעדיגט יעדער, פון גייסטליכען אין קירכע ביז דעם דעמאגאגישען „פאטרעיאט". אט דעם געזעלשאפטליכען אנטיסעמיטיזם וועלען קיין שום פעראָרדנונגען נישט אבשאפען און זאגאר די ליבעראלסטע רעגירונג וועט נישט וועלען און נישט קענען שלעפען דעם קריסטליכען קונה צום יודישען קרעמער.

דאס וואס ס'איז אין רוסלאנד געשעהען אין איינמאהל, אויפ'ן רעוואלוציאנערען וועג, ווערט ביי אונז א לאנגזאמער נאר זיכערער פראצעס, וועלכער לאזט זיך שוין אין די גאר קליינע ישובים, פון וואנען פיעל יודען איבערוואנדערען לעצטענס אין די גרעסערע שטעדט, זייענדיג געצווינגען דערצו דורך די נויט, גאר שטארק פיהלען. דאס איז, די געפאהר פון די קאאפעראטיווע בעוועגונג.

ביי אונזערע שכנים, אדער ווי די קליינשטעדטילדיגע יודען רופען עס די „ספולקעס", אויף וועלכע די האלב חרוב'ע ארומיגע שטעדטליך ווי: באדזענטין, סוכעדניעוו, כענטשין א. אז. וו. הערען זיך נישט אויף צו בעקלאגען. מיר זענען ליידער אין גלות, אין אזא אוננארמאלע, ממש — טראגישע, לאגע, אז דאס וואס די גאנצע מענשהייט בעגריסט מיט רעכט, אלס דאס לעצטע ווארט פון פראגראס, דאס וואס א גרויסער טייל פון די אינטעליגענץ בעטראכט אלס א לעזונג פון די פערשארפטע סאציאל — עקאנאמישע בעציהונגען אין די היינטיגער קולטור-וועלט, ד. ה. די ענטוויקלונג פון די קאאפעראטיווע בעוועגונג, איז א אומגליק און א סכנה פאר א גרויסען טייל פון פוילישען יודענטום.

און אט די קאאפעראטיווע בעוועגונג, די „ספולקעס", וועלכער נעמט אן אין פוילען אנטיסעמיטישע פארמען, צוליב דעם וואס זי פיהרט א קאמף מכלומרשט מיט דעם פערמיטלער, און דער פערמיטלער איז דאך דער יוד, ווערט געשטיצט דורך דעם רעגירונג מיט קרעדיט און מיט כל ערליי הנחות און שטייער-ווענען. פערשטעהט זיך, אז אין קאמף מיט די „ספולקעס", וועט דער סוחר אין ערגיץ נישט געפונען קיין אונטערשטיצונג אפילו נישט ביי די ליבעראלסטע רעגירונג, ווייל צו בעקעמפען דעם פערמיטלער, נישט חלילה דעם יוד איז שוין זיכער א מצוה. אז דער יודישער סוחר וועט פון דעם דאזיגען קאמף זיכער נישט ארויס אלס זיגער איז פאראויסצוזעהען.

ס'וועט דא נישט העלפען די טענה, אז דער סוחר שפילט א גרויסע ראלע אין לעבען, אז די געזעלשאפט האט דורך דעם ביליגערע פראדוקטען א. אז. וו. ס'וועט דאן אפילו נישט בייסטיין דער זכות פון די גרויסע היסטארישע פערדינסטען פון דעם יודישען סוחר'טום פאר פוילען, ווייל „קאאפעראציע הייסט דאך נישט בויקאט, זעלבסט הילף איז דאך נישט קיין אנטיסעמיטיזם", און די קאאפעראטיווע בעוועגונג איז געגען דעם פערמיטלער בכלל אהן אונטערשיד פון נאציאן.

א וויכטיגער פאקטאר איז אויך די קאנקורענץ צווישען די יודישע סוחרים גופא. די זיהן אין איידעמעס פון אונזערע סוחרים האבען נישט וואס צו טוהן. עפענט מען אויך קראמען. ממילא פערגרעסערט זיך די ארמעע פון די מענשען, וועלכע רייסען זיך ארויס דעם קוגא איינער דעם אנדערען און ס'שאפט זיך די שטיקענסטע אטמאספערע פון שנאה.

(ענדע קומט).

חיים זיעלאני.

דער ווינטער קומט אן!

(וועגען שאפען א „מושב זקנים" אין קעלץ).

די טרויעריגע און גרויזאמע וועלט-מלחמה, וועלכע האט פערוואנדעלט אונזער עקאנאמיש לעבען אין א פולשטענדיגען חורבן, האט אמשרעקליכסטען געטראפען דעם יודישען ארימאן.

פאר דער מלחמה, איז די פראגע פון דאכלאזיגקייט, אדער וואו מען רופט עס היינט: „דירות מאנגעל", געווען די קלענסטע דאגה ביי יעדען מענש. יעדער איינער, אפילו דער ארימסטער האט זיך געקאנט שאפען א „מקום מנוחה", א קליין שטיבעל, עווענטועל אלס סובלאקאטאר פאר זעהר א קליינעם מינימאלען אבצאהל און געהאט אנ'ארט, וואו אויסצורוהען זיינע, פון א גאנצען טאג אויסגעמאטערטע ביינער. קיינער פון אונז האט נישט געהאט קיין בעגריף, וואס ס'איז דאס אזוינס „עקסמיסיע" און פאר א „גרוגרת דרב צדוק" געווען א לאקאטאר מיט אלע לאקאטארען צוגלייך. ווינטער האט דער ארימאן בעקומ'ען פון א פילאנטראפישע אינסטיטוציע א ביסעל קוילען און אויף אזוי אנ'אופן האט ער איבערגעקומען די קעלטען און פרעסט ביז צום פריהלינג. אבער

הייגט, ווען די דירה פראגע פארנעמט בײַ יעדען מענש דעם בכבוד'יגסטען פלאַץ פון טאָג־אָרדנונג, ווען צו דינגען א דירה קומט אָן מיט „קריעת ים סוף" און דאָס דירה געלד געהט כסדר לעילה ולעילה, איז די לאגע פון ווײַניג פערמעגליכען מענש בכלל און פונ'ם אָרימאַן און זקן בפרט זעהר א טרויריגע.

ס'איז כדאי צו מאַכען אַ בעזוך אין דער יודישער קהלה, און זיך בעקאַנען מיט די צעהנדליגע בקשות פון די עקסמיסירטע און דירה-לאָזע אביונים און זקנים, וועלכע בעטען שטיצע אויף אַ דירה. ס'זענען פאַרהאַן מאָמענטען, ווען דאָס הארץ פּלאַצט פשוט פאַר ווייטאַג, אויסהערענדיג דאָס געוויין און געשריי פון די אָרימע זקנים, וועלכע וואלגערען זיך אָרום אונטערן פרייען הימעל, אָהן אַ דאַך איבער'ן קאָפּ און ליגען נעבעך אויף די גרעסטע שלאָגס-רעגענס אויפ'ן שוהל - הויף, מאַנכע פון זיי פערקיהלען זיך און געהען אַוועק פון דער וועלט פאַר דער צייט. און די קעלצער יודישע בעפעלקערונג, די געזעלשאַפטליכע כהוער, אנשטאָט אַנ'ערנסטען טראכט צו געבען, צו שאפען אַ דאַך איבער'ן קאָפּ פאַר די אָרימע זקנים, האַלטען אין איין פּאָליטיקירען א. אז. וו.

פאַר וואָס נעמען מיר יודען זיך נישט אַרויס קיין מוסטער פון די אומות העולם, וועלכע זענען נישט געקרוינט מיט'ן וואָרט „רחמנים בני רחמנים", ווי אזוי זיי פערווענדען זייער גאַנצע ענערגיע פאר די „בתי-זקנים". איהר וועט הייגט נישט טרעפען קיין איין שטאָדט און שטעדטיל, אפילו אין אַ דאָרף, וואו ס'זאָל זיך נישט געפונען קיין קריסטליכער מושב-זקנים.

דער זומער איז שוין פערבײַ. דער ווינטער קומט אָן. די טרויריגע, גרויע און קאַלטע ווינטער-נעכט דערנענטער'ן זיך און דעם אָרימאַן אין זקן וועט חלילה אויסקומען געפרוירען צו ווערען אויף דער גאַס. איצט, כל זמן ס'איז נאָך וואַרעם און שיין, איז די הייליגסטע אויפגאַבע פון אונזערע כלל-טוערער און אין די ערשטע רייהע פון דער יודישער קהלה זאָרגען צו שאַפען א „מושב-זקנים".

אמת, די צייט איז זעהר שלעכט און ס'האָט נישט ווער צו געבען די ערשטע טומע אויף דעם צוועק. אָבער ס'איז דאָך פאָרט נישט מעהר ווי עטליכע הונדערט זלאָטעס. (פאר טויזענד זלאָטעס וועט מען בעשטימט בעקומען אַ לאָקאַל) און אַנשטאָט די בעזונדערע געלד-שטיצע, וואָס די גמינע און אַנדערע פילאַנטראָפישע אינסטיטוציעס געבען אויף דעם צוועק זאָל בעסער צוזאַמענגענומען ווערען איין סומע און אַזאַ יראויגונג דינגען. ס'איז נישטאָ קיין צייט אויף חקירות און פּאָליטיקערײַ, דער מאָמענט איז ערנסט. אַ „מושב-זקנים" מוז זאָפאָרט געשאַפען ווערען. דער ווינטער קומט אָן!

⊚⊚⊚⊚

KUNEROL
פּשר
100% ריין
קאקאס-פעטס
צום באקען
קאכען
און פּרעגלען
צו בעקומען אומעטום

געזעהן און געהערט.

(פעליעטאָן).

שווער אָנצושרייבען א פעליעטאָן. — דער 7-טער און 8-טער אויגוסט אין קעלץ. — דאָס געזעלשאַפטליכע לעבען. — ראש-השנה געהט. —

שרייבען א פעליעטאָן וועגען קעלץ, וואָלט געהייסען פונקט דאָס זעלבע ווי אָנשרייבען עפּעס וועגען א לויה פון אַן אָרימאַן, אָדער אָנזאָגען קריעג דעם „ראַיאָל" און דער גאנצער קעלצער געזעלשאַפט.

און צוליב דעם טאַקע, וואָס ס'איז אזוי שווער אָנצושרייבען, עפּעס פרעהליכעס פון געשטאָרבענע קענט איהר, ליבע לעזער, זיך פאַרשטעלען מיין פערלעגענהייט, אין וועלכער איך האָב זיך געפונען, ווען דער רעדאַקטאָר, מיט וועלכען איך לעב זעהר גוט (מיר האָבען צוזאַמען געגעסען ליאָדעס.) האָט מיך געבעטען איך זאָל אָנשרייבען א פעליעטאָן און דוקא וועגען קעלץ. פונקט ווי עס וואָלט געפעהלט אויף דער וועלט בית-עלמן'ס און משוגעים-הייזער.

ווער עס האָט נישט די זכיה געהאַט צו זעהן קעלץ, אין דער צייט פון לעגיאָניסטען-צוזאַמענפאָהר, דער קען באמת נישט האָבען קיין אָהנונג ווי ס'זעהט אויס פּאַריז.

די קאָלעיאָוע-גאַס האָט מיט זיך פאָרגעשטעלט אַ געדאַכטען וואַלד פון קעפּ און אויטאָס אײַנגעהילט אין אַ נעפּעל. אונזערע קעלצער · האָבען זיך אזוי שטאַרק ליעב געקריגען „פאַרדאָן" אַז אַ חוץ אין די צוקערניס און אויף נאָך אַנ'אָרט ריהרען זיי זיך נישט אָהן אַנ'אויטאָ.

אממייסטען געלויבט איז געוואָרען די סטאָשיצא גאַס, וועלכע וועט בכלל האָבען אַ גלענצענדע צוקונפט, וואָרום, דאָס גאַנצע קעלצער ביסעל-לעבען וועט זיך דאָרט קאָנצענטרירען. באַלד אין דער פריה דער שפּאַציר אין גאַרטען אַריין, שפּעטער אַ־מעל אין באַר אַריין, אויף מיטאָג אין ווערטאַל און צום סוף אין דער... קראַנקען קאַסע.

סמאָלענסקי'ס צוקערניע, איז געוועזען אין די טעג פון צוזאמענפאָהר געפּאַקט. עס האָבען זיך אויסגעמישט דער געשמאַק פון די טשאָסטעס מיט דעם רויך פון די פּאַפּיראָסען און ווען איהר וועט נאָך צו דעם צוגעבען 39 גראַד היץ, וואָס דער גאַסט האָט בעקומען ביז מען האָט איהם עפּיס דערלאַנגט, צוזאַמען איז דאָס געוואָרען פערבינדען מיט סכנת-נפשות.

דערווײַל רוקט דער המצר אָב. דער בילאַנס פון יודישען געזעלשאַפטליכען לעבען איז זעהר אַ טרויריגער. דער היגער ספּאָרט-קלוב „מכבי" אַרבייט זעהר שווער... אויף די זיצונגען ווען ס'ווערט בעטראַכט יעדעס מאָהל די פראַגע: „צי האָט דער „מכבי" אַנ'אָרט אין קעלץ". און וועלכען שטאַרקען אַטלעט אַראָבצוברענגען, וואָס זאָל דעם „מכבי" געבען אַ שטויס פאָראויס..

דעם „הזמיר" ווידער וועט שוין דער שטאַרקסטער אַטלעט אויך נישט העלפען.

ס'יוערען אײַנציגווייז מקום, די שוואַרק-זאַגטרייען, וועלכע זענען געזאגט געוואָרען וועגען „הזמיר" אויף א „שוואַרצע קאַווע" דורך געוויסע שוואַרצע מענשען...

עס איז שטענדיג גרינגער אויסצוהאַפּטען „מנן תקל ופרסן", ווי צו זיין אַ פעליעטאָניסט אדער אפילו „דער וואָס קריגט די פּעטש... ווייל אויפ'ן לעבען פאַר מען נישט קוקען דורך די שויבען פון „ראַיאָל"...

אין אַלע אנדערע קעלצער אינסטיטוציעס איז די טעטיגקייט כמעט די זעלבע. מיט איין וואָרט דאָס גאַנצע געזעלשאַפטליכע לעבען אין קעלץ, לעבט איבער, צוזאַמען מיט די יודישע סוחרים אַ שווערען קריזיס. די סיבה דערפון זאָל זיין דער הייסער זומער, צי די כסדר'דיגע רעגענס, דער נייער דזשאַז-באַנד אין „פּאָלסקי", אדער גאַר די נייע עלעקטראָווניע. א פאַקט איז, אז ס'ווערט וואָס א מאָל ערגער און עס האַלט שוין דערבײַ. אז אונזער שטאָדט זאָל האָבען דעם זעלבען גורל, ווי לוט'ס ווייב...

די האָפנונג אויף בעסערע צייטען טאָר מען אָבער נישט פערלירען. ס'געהט דאָך א נײַ יאָהר...

דערווײַל אַ ביסעל געדולד ביז צו די תקיעות.

דוד פרישמאַן.

קעלצער כראָניק.

אַלע שטאַדטישע שטייערען ווערען געהעכערט מיט 50 %.

צוליב דעם, וואָס דער מאַגיסטראַט טרעט שוין צו אַדורכצופיהרען אין דער שטאָדט, מיט דער הילף פון דער הלואה פון דער „אולען" קאָמפּאַניע, די אינוועסטיציע־אַרבייטען, ווערען אַלע מין שטאָדטישע שטייערען, אין הסכם מיט'ן סטאַטוט פון די שטאָדט-פערוואַלטונגען—געהעכערט אויף 50%.

פון סוחרים־פעראיין.

מיטוואָך, דעם 25/8 ה. ח. איז אין לאָקאַל פון סוחרים־פעראיין פאָרגעקומען א אויסערגעוועהנליכע אַלגעמיינע פערזאַמלונג מיט פאָלגענדען טאָג-אָרדנונג: 1) דורכרעדען זיך וועגען די אינערליכע פעראיין־פראגען, 2) פּאָדאַטקאָווע פראגען און 3) פערשידענע פאָרשלאַגען.

צוליב די וויכטיגקייט פון דער פערזאַמלונג, וועלען מיר געבען אין קומענדיגען נומער פון אונזער צייטונג אַן אויספיהרליכען בעריכט.

די שיסטער־אַרבייטער פאָדערען א הוספה פון 60 פּראָצענט.

די וואָך האָט דער קעלצער סוחרים־פעראיין ערהאַלטען א בריעף פון'ם פוילישען פּראָפעסיאָנעלען פעראיין, אין וועלכען ס'ווערט בעקאַנט געמאַכט דער שיך־סעקציע ביים סוחרים־פעראיין, אַז אָנהויבענדיג פון דאָנערשטאָג, דעם 26/8 פערלאַנגען די שיסטער־אַרבייטער א הוספה פון 60 %, און גע־גענפאַלס דראָהען זיי מיט א שטרייק.

דראָהונג'ס־בריעף צו א היגען באַנק־אייגענטימער.

דער אינהאַבער פון „ספּולדזיעלצי באַנק האַנדלאָווי", ה' א. י. מאַשקאָוויץ האָט די טעג בעקומען א בריעף, אין וועלכען ער ווערט אויפגעפאָדערט אָוועקצולעגען אין א טויער אויף דער סטאַשיצא גאַס 250 זל. אין נעגענפאַל דראָהען די שרייבער פון בריעף דעם ה' מ. מיט'ן טויט.

דער בריעף, וועלכער איז געשריבען אין א שלעכטען יודיש און אונטערגע־שריבען אין נאָמען פון 15 יתומים, איז שלעכט נעוואָרען אַדרעסירט און איז אָנגעקומען צו דער היגער פּוילי־שער „באַנק ספּולעק זאַראָבקאָוייך".

צי איז דער בריעף א לייכטזיניגער וויץ, אָדער א מיטעל אויסצופּרעסען געלד יוצט פעסטשטעלען די פּאָליצייאישע אויספאָרשונג.

א בריעף אין רעדאַקציע.

געעהרטע ה' רעדאַקטאָר.

מיר בעטען אייך העפליך אָבצודרוי־קען פאָלגענדע בעריכטיגונג:

אין נומער 30 פון אייער וו. צייטונג איז געווען פערעפענטליכט א בע־ריכט פון דער אַלגעמיינער פערזאַמ־לונג פון רעטונגס־קאָמיטעט אין קעלץ, אין וועלכען ס'איז געווען געשריבען, אַז צווישען די פערשידענע אינסטי־טוציעס, וועלכע זענען איינגעלאַדענט געוואָרען זענען אויך פערטרעטען גע־וואָרען פאָרשטעהער פון פּראָפעסיאָנע־לע פעראיינען.

מיר געפינען דעריבער פאַר נויטיג פעסטצושטעלען, אַז מיר האָבען קיין שום איינלאַדונג אויף אַזאַ פערזאַמ־לונג נישט ערהאַלטען און מיר זענען נישט געווען רעפּרעזענטירט.

פאַרז. פון פּראָפ. פעראיין פון בעקליי־דונגס־אינדוסטריע אַרבייטער אין קעלץ (—) באַרנשטיין.

„ „ בוי־אַרבייטער (—) ווייסבאָרד.

„ „ לעדער אינדוסטריע (-) מאַנעלאַוויצע „ פריזירער־אַרבייטער (—) לעדערמאַן.

די וואַהלען צו דער קראַנקען—קאַסע אין קעלץ.

לויט דער איניציאַטיוו פון פּראָ־פעסיאָנעלען פעראיין פון אַנגעשטעל־טע, בעשעפטיגט אין האַנדעל און ביו־ראָ, איז ענטשטאַנען אין קעלץ א פעראייניגטער אַרבייטער—וואַהל־קאָ־מיטעט צו דער קראַנקען־קאַסע אין קעלץ, אין וועלכען ס'זענען רעפּרע־זענטירט אַלע קלאַסען-פעראיינען.

ענדליך נאָך לאַנגע פערהאַנדלונגען צווישען די פעראיינען און א ראַנק דער ענערגיע פון דער פערוואַלטונג פון דערמאָנטען פעראיין, דערהויפּט זיין פאָרזיצער ה' צעמבערקאָוויטש, איז דער בלאָק פון אַלע קלאַסען—פעראיי־נען צושטאַנד געקומען.

פון'ם פּראָפ. פעראיין בעשעפ־טיגטע אין האַנדעל און ביורא

זונטאָג דעם 22־טען ד. ח. אין אייגענעם לאָקאַל מאַרק 6 №, איז פאָר־געקומען א אַלגעמיינע פערזאַמלונג פון די מיטגלידער פון קעלצער אָב־טיילונג פון פּראָפעסיאָנעלען־פעראיין פון אַנגעשטעלטע, בעשעפטיגט אין האַנדעל און ביורא, אויף וועלכער ס'זענען געוועהלט געוואָרען די קאַנ־דידאַטען פון פעראיין אַרויסצושטעלען אויף דער פעראייניגטער ליסטע ביי די וואַהלען צום ראַט פון דער קראַנקען־קאַסע.

אַלס ערשטער קאַנדידאַט איז גע־וועהלט געוואָרען ה' צעמבערקאָוויטש.

קאָנטראָל פון די דראָשקעס.

פאַריגע וואָך איז איז פאָרגעקומען א קאָנטראָל פון די דראָשקעס, פון וועלכע 4 זענען דורך דער קאָמיסיע אָנערקענט געוואָרען אַלס צופרידענ־שטעלענדע. 12 זענען פולשטענדיג נישט גוט געווען און די רעשט מוזען ווערען אין אָרדנונג געבראַכט. די דראָשקע אייגענטימער וואָס האָבען זייערע דראָשקעס נישט צוגעשטעלט צו דער קאָנטראָל זענען איבערגעגע־בען געוואָרען צום געריכט.

פערד זיך דערשראָקען פאַר אַנ־אויטאָ.

שבת אין דער פריה ווען אויפ'ן היגען מאַרק האָבען זיך געפינען פיעל פויערים מיט זייערע וואָגענס איז אין א שנעלע מעמפּאָ דורכגעפאָהרען א אויטאָ, 2 פערד האָבען זיך דער־שראָקען און אָנגעהויבען לויפען. דעם אייגענטימער איז בשום אופן נישט געלינגען זיי צו פערהאַלטען.

אין רעזולטאַט זענען 2 פויערטעס פון ניעוואַכלאַוו שווער פערוואונדערט געוואָרען.

צאָהלט רעגוליער דעם חודש־בעטרעף פאַר'ן „ראַדאָמער־קעלצער לעבען"

פון „החלוץ".

די „החלוץ" ארגאניזאציע, וועלכע עקזיסטירט אין קעלץ זייט אייניגע יאהר, ענטוויקעלט זיך גאַנץ שען. די ארג. האט בעזונדערס צו פערצייכענען א גרויסען ערפאָלג אויפ'ן קולטורעלען געביעט. אַזוי בעזוכט דער רוב פון די חברים בעדייטענדע ידיעות אין פּאַלעסטינאָגראַפיע, געשיכטע פון ציוניזם, געשיכטע פון דער אַרבייטער־בעוועגונג, העבּרעאיש א. ז. וו.

צום גונסטען פון דער אָרג. רעדט אויך דעם פּאַקט, וואס 6 חברים (סיוו־קאָ, מאַכטינגער, ראָטענבערג, א. פרוי, ציטרין, ראָזענוואַלד) זענען במשך פון א יאָהר אָבגעפאָהרען קיין א"י, א גאַנצע רייה ווי צ. ב. ציטראָן אַריה, גופינאָוויטש, פּאָכעל, קראָקאָווסקי א. א. גרייטען זיך צו א תיכף־דיגער עליה אַנדערע ווידער זענען נישט לאַנג אַוועקגעפאָהרען אין קבוצות, וואו זיי ווילען פערברענגען איבער'ן זו־מער־סעזאָהן און דערנאָך אָבפאָהרען (קאָזלאָווסקי, וולאָשטשעווסקי, מאָרד־קאָוויטש). דער לעצטער איז געפאָהרען אויף 2 יאָהר קיין גראָכאָוו א. א.

די אָרג. נעמט אַן'אַקטיווען אַנטייל אין די פערשידענסטע ציוניסטישע איג־סטיטוציעס, ספּעציעל אי'נ'ם „קרן־קימת לישראל"־קאָמיטעט, וואו איהרע לייסטונגען האָבען זיך ערוואָרבען אָנערקענונג.

אי'נ'ם פערבאַנד פאַר'ן אַרבייטענדען א"י, פיהרט די אָרגאַניזאַציע א ריה־רעוודיגע טעטיגקייט.

לעצטענס איז פאָרגעקומען אַן'אַל־געמיינע פערזאַמלונג, אויף וועלכע ס'זענען פעסטגעשטעלט געוואָרען ריכט־ליניען פאַר דער ווייטער־דיגער אַרבייט און לסוף איז געוועהלט געוואָרען א קאָמיטעט, אין וועלכען ס'געהען אַריין די ח"ח: טענענוואורצעל, דרעזוניאַגי, ציטראָן, פּאַכעל, ראָזענבלום. פערטרע־טער: וולאָשטשאָווסקי. די רעוויזיר־קאָמיסיע בעשטעהט פון די ח"ח: ראָזענבערג דור, בורשטין א. ש., קיר־שענבוים אברהם.

דער קאָמיטעט איז שוין צוגעטרע־טען צו אַן'ענערגישער טעטיגקייט. אין דער ערשטער רייה מאַכט ער די פאָר־בערייטונגען צו דער אַקציע פאַר'ן „קרן־הצליה".

האָפענטליך וועט די אַקציע גע־קרוינט ווערען מיט ערפאָלג ספּעציעל דערפאַר וואָס זי וועט דורכגעפיהרט ווערען ביי א גרויסער אַגיטאַציע און אויפקלערונגס־אַרבייט, צו וועלכען ס'וועלען מיטווירקען די בעזוכען פון די ח. ח. טאָבערקין (א"י.) ריטאָוו (לייטער פון צענטר. מחלקת העבורה – וואַרשע) יפה (א"י), פונט א. א.

Szczere współczucie koleżance naszej **Sali Rozencwajg**, z powodu przedwczesnej śmierci Jej OJCA

SZYMONA b. p.

wyrażają

Gucia Zylbersztajnówna, Cesia Goldmerówna.

Kielce.

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC — Odbito we własnej drukarni Radom Szwarlikowska 20.